

Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2014

LE0101

I denna beskrivning redovisas först allmänna uppgifter om undersökningen samt dess syfte och historik. Därefter redovisas undersökningens innehåll och tillförlitlighet samt hur den genomförs och hur man kan ta del av resultaten. Genom att klicka på en rubrik i innehållsförteckningen kommer man direkt till aktuellt avsnitt.

Innehållsförteckning

A	Allmänna uppgifter	2
A.1	Ämnesområde	2
A.2	Statistikområde	2
A.3	SOS-klassificering	2
A.4	Statistikansvarig	2
A.5	Statistikproducent	2
A.6	Uppgiftsskyldighet	3
A.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	3
A.8	Gallringsföreskrifter	3
A.9	EU-reglering	3
A.10	Syfte och historik	3
A.11	Statistikanvändning	4
A.12	Uppläggning och genomförande	4
A.13	Internationell rapportering	5
A.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	5
B	Kvalitetsdeklaration	6
B.0	Inledning	6
B.1	Innehåll	7
1.1	Statistiska målstorheter	7
1.1.1	Objekt och population	7
1.1.2	Variabler	7
1.1.3	Statistiska mått	9
1.1.4	Redovisningsgrupper	9
1.1.5	Referenstider	9
1.2.	Fullständighet	10
B.2	Tillförlitlighet	10
2.1	Tillförlitlighet totalt	10
2.2	Osäkerhetskällor	11
2.2.1	Urval	11
2.2.2	Ramtäckning	12
2.2.3	Mätning	13
2.2.4	Svarsbortfall	15
2.2.5	Bearbetning	16
2.2.6	Modellantaganden	17

2.3	Redovisning av osäkerhetsmått.....	17
B.3	<i>Aktualitet</i>	17
3.1	Frekvens	17
3.2	Framställningstid.....	18
3.3	Punktlighet	18
B.4	<i>Jämförbarhet och sammanvändbarhet</i>	18
4.1	Jämförbarhet över tiden.....	18
4.2	Jämförbarhet mellan grupper	19
4.3	Sammanvändbarhet med annan statistik	19
B.5	<i>Tillgänglighet och förståelighet</i>	20
5.1	Spridningsformer.....	20
5.2	Presentation	20
5.3	Dokumentation	20
5.4	Tillgång till primärmaterial	20
5.5	Upplysningstjänster.....	20

A Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Ämnesområde: Levnadsförhållanden

A.2 Statistikområde

Statistikområde: Levnadsförhållanden

A.3 SOS-klassificering

Tillhör (SOS:) Ja



För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100 Stockholm
Kontaktperson:
Telefon:
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300, 104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100 Stockholm
Kontaktperson:
Telefon:
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001:99).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

Enligt lagen om den officiella statistiken ska personuppgifter gallras när de inte längre behövs för sitt ändamål. Enligt särskilt beslut från Riksarkivet (RA-MS 2011:59) skall data från ULF/SILC bevaras.

A.9 EU-reglering

Från och med 2008 har innehållet i ULF anpassats och kompletterats till EU-SILC (European Statistics on Income and Living Conditions) i enlighet med EU-förordning 1177/2003. Detta medför att ULF-undersökningen sedan dess är harmoniserad med övriga medlemsländers undersökningar.

EU-SILC är en undersökning som är gemensam för alla EU-länder där frågor ställs kring utbildning, boende, hälsa, sociala förhållanden, inkomster och arbete. Målet är att ha gemensam europeisk statistik över inkomster och levnadsvillkor på både hushålls- och individnivå. EU-SILC består av två delar, en tvärsnittsdelen och en longitudinell del.

En fullständig lista över de förordningar som reglerar EU-SILC finns på Eurostats webbplats:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/legislation

A.10 Syfte och historik

Det huvudsakliga syftet med undersökningen är att belysa välfärdens fördelning mellan olika grupper i befolkningen. SCB:s Undersökningar av Levnadsförhållanden (ULF) startades 1975. I och med 2008 års undersökning harmoniserades ULF med den EU-reglerade undersökningen EU-SILC genom att urvalet till den nya panelen i EU-SILC: s longitudinella del även får frågorna som ingår i ULF. Hädanefter benämns den integrerade undersökningen ULF/SILC.

Utökningen av antalet komponenter i undersökningen har skett etappvis. Vid starten 1975 ingick välfärdskomponenterna hälsa, ekonomi, sysselsättning och arbetsmiljö, utbildning samt boende. I 1976 års undersökning tillkom fritid och

sociala relationer, och år 1978 medborgerliga aktiviteter, transporter samt trygghet och säkerhet.

Från och med 1979 tillämpas en indelning i fyra huvudteman som återkommer med viss periodicitet, s.k. fördjupningar. Dessa teman är Hälsa och omsorg, Arbetsliv, Sociala relationer samt Fysisk miljö. Se vidare under *A.14 Planerade förändring i kommande undersökningar*. Fördjupningarna genomförs under en tvåårsperiod (sedan 1980). I varje fördjupningsomgång ingår ett antal centrala indikatorer från respektive välfärdskomponent samt frågor som utgör grund för gängse bakgrundsvariabler.

A.11 Statistikanvändning

Undersökningen utgör underlag för bland annat planering och utvärdering av offentlig verksamhet, forskning och samhällsdebatt. Till varje komponent i undersökningen som under ett visst år ingår i en fördjupningsstudie knyts en referensgrupp med representanter för framför allt ansvariga myndigheter och forskningen inom området. Referensgrupperna tillsätts med hänsyn till de djupare studier som görs för en viss komponent. I referensgrupperna ingår bland annat Socialstyrelsen, Socialdepartementet, Socialforskningsinstitutet vid Stockholms universitet (SOFI) och Folkhälsoinstitutet. Dessutom finns ett användarråd med extern representation som tar ställning till verksamhetsplaner och uppnådda resultat.

A.12 Uppläggning och genomförande

Individerna som medverkar i undersökningen är valda med stratifierat obundet slumpmässigt urval ur Registret över totalbefolkningen, RTB. Urvalspersonerna intervjuas via telefon av intervjuare som är anställda hos SCB. Antalet intervjuare som arbetar med insamlingen uppgår till ungefär 160 personer. Frågorna är inlagda i ett datorprogram och läses upp av intervjuaren som också registrerar svaren i datorn.

Fältarbetsperioden under 2014 ägde rum från vecka 5 till och med vecka 49. Det innebär att insamlingen sker under denna period i form av en första intervjuomgång som sedan kompletteras med uppföljningar i de fall intervjupersonen inte har gått att nå.

Efterbearbetning (granskning, rättning, kodning) sker manuellt i datormiljö. Kodning sker också redan till viss del i intervjuarsituationen.

Utifrån intervjudata skapas en mängd härledda variabler. Undersökningsdata kompletteras med registerdata från:

- Persondata från *Registret över totalbefolkningen* (avser urvalstillfället)
- Inkomstdata från *Inkomst- och taxeringsregistret* (för ULF-delen, avser undersökningsåret)

- Inkomstdata från *Inkomst- och taxeringsregistret* (för SILC-delen, avser året före undersökningsåret)
- Utbildningsdata från *Utbildningsregistret*

Registerdata används bland annat för att skapa variablerna risk för fattigdom och inkomst under socialbidragsnormen. Utöver möjligheten att skapa variabler används även registerdata för att konstruera vikter (se närmare beskrivning under 2.2.4).

Urvalet är en kombination av en återkommande paneldel och nya delurval från RTB, version 2013-09-30. Det sammanlagda urvalet för 2014 bestod av ca 19 000 individer i åldrarna 16 år och uppåt.

Barn i åldrarna 10-18 år till de intervjuade blir tillfrågade att delta i Undersökningarna av barns levnadsförhållanden, Barn-ULF. Läs mer om Barn-ULF på SCB:s webbplats, www.scb.se/barnulf.

A.13 Internationell rapportering

ULF är sedan år 2008 integrerad med EU-SILC och benämns numera ULF/SILC. Delar av variabelinnehållet i ULF/SILC rapporteras därför till EU:s statistikorgan, Eurostat. Rapporteringen av statistik till Eurostat sker två gånger per år i form av datafiler enligt Eurostats specifikationer, dvs. en tvärsnittsdelen och longitudinell del.

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Hittills har de olika komponenterna samlats till fyra huvudteman som återkommande roterat enligt schemat nedan. Här visas också den planerade indelningen kommande år, se nästa sida. Den planerade indelningen avser endast fördjupningsfrågorna inom ULF-delen i undersökningen. Från och med 2016 planeras fördjupningsfrågorna inom ULF att tas bort medan däremot SILC-fördjupningarna kommer att genomföras som tidigare. Ambitionen är att använda materialet i SILC-fördjupningarna på ett liknande sätt som man gjort med ULF-delen av undersökningen.

Det finns också planer på att byta period för datainsamling från den nuvarande perioden januari-december till januari-juni. Bakgrunden till denna planerade förändring är att Eurostat vill minska tiden mellan referensperiod och insamlingsstillfälle för ett antal indikatorer inom SILC samt även möjliggöra en tidigare publicering av data. Denna förändring är planerad till 2018.

HUVUDETEMA ULF-fördjupningar	PERIODICITET					
Sociala relationer						
Medborgerliga aktiviteter	1978	1984–85	1992–93	2000–01	2008–09	-
Trygghet	1978	1984–85	1992–93	2000–01	2008–09	-
Sociala relationer, familj	1976	1984–85	1992–93	2000–01	-	-
Arbetsliv						

Sysselsättning och arbetsmiljö	1975	1979	1986–87	1994–95	2002–03	2010–11
Ekonomi	1977	1979	1986–87	1994–95	2002–03	-
Utbildning	1975	1979	1986–87	1994–95	2002–03	-
Hälsa och omsorg	1975, 1977	1980–81	1988–89	1996–97	2004–05	2012–13
Fysisk miljö						
Boende	1975	1982–83	1990–91	1998–99	2006–07	2014–15
Transporter	1978	1982–83	1990–91	1998–99	-	-
Fritid	1976	1982–83	1990–91	1998–99	2006–07	2014–15
HUVUDEMA SILC-fördjupningar						
Intergenerational transmission of poverty	2005	2011				
Social participation	2006	2015				
Housing conditions	2007	2012				
Over-indebtedness and financial exclusion	2008					
Material deprivation	2009	2014				
Intra household sharing of resources	2010					
Intergenerational transmission of disadvantages	2011					
Well-being	2013					

Fr.o.m. undersökningen 2014 införs även en komponentrotation på undersökningen. Komponenterna fritid och medborgerliga aktiviteter genomförs 2014-2015 för att därefter rotera ut och återkomma 2018-2019. Åren 2016-2017 genomförs sociala relationer, arbetsmiljö och trygghet som därefter återkommer 2020-2021, osv.

B Kvalitetsdeklaration

B.0 Inledning

SCB deklarerar kvaliteten i undersökningar enligt ett kvalitetsbegrepp som består av fem huvudkomponenter:

- (1) **Innehåll**, som framför allt gäller statistikens målstorheter.
- (2) **Tillförlitlighet**, som avser osäkerhetskällor och hur dessa påverkar statistiken.
- (3) **Aktualitet**, som omfattar tidsaspekter som spelar roll för hur väl statistiken beskriver nuläget.
- (4) **Jämförbarhet och sammanvändbarhet**, som avser möjligheter till jämförelser, över tiden och mellan grupper, samt till att använda statistiken tillsammans med annan statistik.
- (5) **Tillgänglighet och förståelighet**, som avser statistikens fysiska tillgänglighet och dess förståelighet.

För mer information om kvalitetsbegreppet för officiell statistik och en mer detaljerad redovisning av innebörden i de fem huvudkomponenterna, se rapporten *Kvalitetsbegrepp och riktlinjer för kvalitetsdeklaration av officiell statistik (MIS2001:1)* i serien *Meddelande i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik*. Publikationen finns att tillgå på SCB:s webbplats.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

1.1.1 Objekt och population

Undersökningen är inriktad på att ta fram statistiska uppgifter för den grupp av personer som fyller minst 16 år under undersökningsåret. Urvalet dras från personer som är folkbokförda i Sverige. I redovisningen kan objekten utgöras av individer och hushåll.

1.1.2 Variabler

Innehållet i ULF/SILC är föremål för ständig översyn, indikatorer utgår, nya tillkommer. Intervjublanketterna finns tillgängliga på SCB:s webbplats, www.scb.se/ulf. Nedan redovisas indikatorer som ingår 2014-2015. Indikatorer som tillhör arbetsmiljö, sociala relationer och trygghet finns inte med åren 2014-2015 men återkommer 2016.

TEMA: SOCIALA RELATIONER:

Medborgerliga aktiviteter:

Huvudinnehåll: *Föreningsverksamhet – Politiska aktiviteter*

Indikatorer

- Medlemskap och aktivt deltagande i
 - politiskt parti
 - idrotts- eller friluftsförening
 - kultur-, musik, dans- eller teaterförening
 - pensionärsförening (personer 65+ år)
 - facklig organisation
 - andra typer av organisationer och föreningar
- Intresse för att diskutera politik

TEMA: HÄLSA OCH OMSORG

Huvudinnehåll: *Hälsotillstånd – sjukdomar – funktionsnedsättning – värdkonsumtion – tobaksvanor*

Frågeområden

- Hälsotillstånd, fysiska och psykiska besvär
- T.ex. svår värk, övervikt, besvär av ångslan, oro eller ångest.

Body Mass Index (BMI)

Underviktiga, Normalviktiga, Överviktiga, Feta

Funktionsnedsättning

T.ex. synsvårigheter, hörselnedsättning, nedsatt rörelseförmåga, nedsatt aktivitetsförmåga.

Läkar- och tandläkarbesök

T.ex. läkarbesök, ej sökt vård trots behov

Tobaksvanor

T.ex. röker dagligen, snusar dagligen

TEMA: ARBETSLIV

Sysstelsättning och arbetstider:

Huvudinnehåll: *Sysselsättningsförhållanden – Make/maka/sambos sysselsättningsförhållanden*

Indikatorer

Aktuella sysselsättningsförhållanden

Yrke

Näringsgren

Arbetstider (heltid, deltid, kväll, natt, skift)

Orsak till deltid

Ekonomi:

Huvudinnehåll: *Inkomster, transfereringar – Boende- och barntillsynskostnader – Tillgång till viss materiell utrustning*

Indikatorer

Arbetsinkomst för intervjuperson och eventuell make/maka

Disponibel inkomst per person

Hushållets disponibla inkomst

Inkomst före och efter skatt för intervjuperson och eventuell make/maka

Inkomst under riksnormen för försörjningsstöd

Inkomst under socialbidragsnormen

Boendekostnader

Barnomsorgskostnader

Möjlighet att skaffa fram 11 000 kr inom en månad

Ekonomiska problem

Tillgång till bil

TEMA: FYSISK MILJÖ

Fritid:

Huvudinnehåll: *Fritidsaktiviteter – Semesterresande – Fritidshusboende*

Indikatorer

Semesterresande

Tillgång till och vistelse i fritidshus

Friluftaktiviteter

Idrottsaktiviteter
Motionsvanor
Kulturaktiviteter
Tillgång till dator och Internet i hemmet
Avstånd till eget fritidshus
Avstånd till fritidshus som någon annan äger
Sprungit eller joggat
Vandrat på vandringsleder allmänt
Fritidsfiskat eller fritidsbåt
Åkt längdskidor
Spelat golf
Ridit
Föreställning, teater, konsert, opera, dans
Hur många gånger föreställning, teater, konsert, opera, dans
Socialt nätverk på internet

Boende:

Huvudinnehåll: *Inre och yttre boendemiljö – Trygghet och stabilitet i boendet – Yttre boendemiljö – Åsikter om bostaden och omgivningen*

Indikatorer

Hustyp, upplåtelseform
Utrymmesstandard, trångboddhet
Bostadens utrustning
Hemförsäkring
Anledning till att hemförsäkring saknas
Nöjd med bostaden
Vill flytta från bostaden
Störs av buller
Uppfattning om bostaden är tillräckligt stor
Skäl till att bo kvar med föräldrarna

1.1.3 Statistiska mått

I undersökningen redovisas främst *andelen* objekt (vanligen individer eller hushåll) med en viss egenskap samt det *totala antalet* objekt med en viss egenskap i populationen och i redovisningsgrupper.

1.1.4 Redovisningsgrupper

I undersökningen finns en mängd redovisningsgrupper. Bland de mest centrala kan nämnas kön, ålder, hushållstyp, region, samt utländsk respektive svensk bakgrund. Värden för redovisningsgrupper med färre än 100 intervjuer redovisas inte.

1.1.5 Referenstider

Datainsamlingen sker genom ett antal produktionsomgångar fördelade över hela året (16 omgångar). Härigenom erhålls årsmedeltal för de olika undersökningsvariablerna. För frågorna i undersökningen används följande referensperioder förutom aktuell tidpunkt vid intervjun: *senaste veckan, senaste fjorton dagarna,*

två månader, tre månader, 12 månader.

1.2. Fullständighet

ULF/SILC belyser levnadsförhållanden genom att ha med ett stort antal välfärdskomponenter. Studien av varje välfärdskomponent fördjupas i samband med att den med några års mellanrum återkommer i undersökningen som huvudtema. För 2014 gällde detta boende och fritid (gäller även 2015).

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Tillförlitligheten i en undersökning påverkas av följande osäkerhetskällor:

- Urvalsfel (se 2.2.1 *Urval*)
- Ramfel (se 2.2.2 *Ramtäckning*)
- Mätfel (se 2.2.3 *Mätning*)
- Bortfallsfel (se 2.2.4 *Svarsbortfall*)
- Bearbetningsfel (se 2.2.5 *Bearbetning*)

För beräkning av det totala felet krävs kunskaper om de olika osäkerhetskällornas storlek. Den kunskap som finns är inte kvantifierbar på alla punkter, varför exakta beräkningar av hela felets storlek sällan kan göras.

Slumpmässiga fel

Det slumpmässiga felet är ett uttryck för den slumpmässiga avvikelser från skattningens förväntade värde och beror bl.a. på att endast ett stickprov av befolkningen undersöks. När antalet mätningar utökas antas det slumpmässiga felet minska. Om fattningen av det slumpmässiga felet redovisas i form av konfidensintervall för respektive redovisningsgrupp.

Systematiska fel

Ett systematiskt fel leder till skevhet/bias och föreligger då skattningens förväntade värde skiljer sig från parameterns sanna värde. I motsats till det slumpmässiga felet innebär det systematiska felet en avvikelse i en riktning vilket gör att felet inte går att reducera eller helt ta bort genom utökning av antalet mätningar. Anledningen till förekomsten av systematiska fel kan exempelvis vara estimerarens matematiska egenskaper eller systematiskt felaktiga uppskattningar. De personer som ingår i ett urval kan av olika skäl uppge ett felaktigt värde för en variabeluppgift som antingen leder till systematisk över- eller underskattning av en parameter. En över- eller underskattning görs av flera individer i ett urval på ett icke slumpmässigt sätt och det beror i sin tur dels på ämnets känslighet i sig i intervjun (privatekonomi, sjukdomar, utsatthet för våld etc.), dels på att enskilda frågor i ULF/SILC-formuläret innehåller ord eller meningar som bidrar till en viss skevhet/bias.

Både det slumpmässiga och det systematiska felet kan i sin tur delas upp i fel orsakade av icke-observation (som uppkommit genom att man inte kunnat intervjua hela urvalet), och observations- eller mätfel (som gör att värdet avviker från det "sanna" värdet för den variabel man avser mäta). De olika osäkerhetskällorna som diskuteras i det följande har grupperats efter denna uppdelning. Observera att de kan innehålla bidrag från både icke-systematiska och systematiska källor.

I princip bör en bedömning av de olika osäkerhetskällorna göras för varje skattning. De bedömningar om olika osäkerhetskällors effekt som redovisas är allmänt hållna synpunkter, och effekten kan vara annorlunda i enstaka fall. Speciellt gäller detta känsliga variabler och små redovisningsgrupper.

Felkällor vid telefonintervjuer

Insamling av data via telefon som sker idag, kan medföra vissa fel som inte förekommer vid besöksintervjuer. En nackdel med telefonintervjuer är att uppgiftslämnaren inte har samma möjligheter att ge tillförlitliga svar på frågor som inbegriper en viss förmåga att minnas händelser bakåt i tiden. Ett par frågor inom hälsa och fritid mäter exempelvis förekomsten av läkarbesök och/eller tandläkarbesök respektive antalet tillfällen uppgiftslämnaren har motionerat under en längre tidsperiod. Vid besöksintervjuer hade uppgiftslämnaren större möjligheter att vid behov plocka fram dokument, kvitton etc. som kunde verifiera att en viss händelse hade ägt rum, t ex ett läkarbesök.

En del frågor som kräver ingående förklaringar gällande vad som egentligen ska mätas kan också riskera att generera mer osäkra svar via telefon jämfört med besöksintervjuer. Tidigare kunde intervjuaren i större utsträckning reda ut eventuella missförstånd med uppgiftslämnaren kring en fråga "öga mot öga" medan telefonintervjuer tenderar att skapa en mer stressad intervjusituation för uppgiftslämnaren.

Fördelar med telefonintervjuer

Användningen av telefon som verktyg för insamling medför även vissa fördelar jämfört med besöksintervjuer. En fördel är att den så kallade intervjuareffekten antas bli mindre vid telefonintervjuer. Med intervjuareffekt avses den problematik som uppstår när intervjuarens och uppgiftslämnarens uppträdande riskerar att påverka frågeställningen samt svaret. Detta kan t ex ske när man ser den andre personens kroppsspråk och ansiktsuttryck. En annan fördel är att både intervjuaren och den som svarar kan känna sig mer anonyma. Telefonintervjuer är också mer tidseffektiva vilket möjliggör en mindre tidskrävande datainsamling. Dessutom är kostnaden för att samla in data via telefon lägre jämfört med besöksintervjuer.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Urvalet till ULF/SILC bestod år 2014 av 19 000 individer i åldrarna 16 år och äldre. ULF-urvalet består av fyra delurval inklusive de individer som ingick i 2005 års panel. I ULF är urvalen dragna som stratifierat urval med obundet

slumpmässigt urval inom respektive stratum. Urvalen dras ett i taget, enligt nedanstående ordning, där ramen korrigeras efter varje delurval så att en individ endast kan väljas en gång.

I SILC finns fyra delurval där varje urval motsvarar en panel.

Delurval	Beskrivning	Antal i urvalet
ULF		
1	ULF- delen avser personer 16 år och äldre. Individer som ingår i ULF- delen får även fördjupningsfrågor.	7 600

Delurval	Beskrivning	Antal i urvalet
SILC		
1	SILC-panelen år 1 som även ingår i ULF, avser personer 16 år och äldre.	2 900
2	SILC-panelen år 2 avser personer 16 år och äldre	2 900
3	SILC-panelen år 3 avser personer 16 år och äldre	2 800
4	SILC-panelen år 4 avser personer 16 år och äldre	2 800

Storleken på urvalsfel eller slumpmässiga fel i resultaten kan uppskattas med konfidensintervall. Konfidensintervallen beräknas som $1,96 * \text{standardfelet}$. Konfidensgraden i dessa intervall är 95 procent och är ett mått på sannolikheten att man vid den valda proceduren ska erhålla ett intervall som innehåller det sanna populationsvärdet

2.2.2 Ramtäckning

Täckningsfel i en undersökning kan bestå av undertäckning och/eller övertäckning.

Undertäckning innebär att vissa objekt i den population man vill undersöka saknas i urvalsramen eller ännu inte är med i registret. I ULF/SILC skulle undertäckning innebära att det finns personer som är stadigvarande bosatta i Sverige men som inte är folkbokförda här och därmed inte finns med i Registret över Totalbefolkningen, RTB. Undertäckningen i ULF/SILC är både absolut och relativt sett liten, varför undertäckningsfelen påverkar statistiken försumbart.

En annan typ av täckningsfel är övertäckning som förekommer om objekt som inte tillhör målpopulationen ingår i urvalsramen. Förekomsten av övertäckning medför inga systematiska fel eftersom dessa objekt (avlidna, emigranter) till stor del gallras ut före intervjuerna. Den har dock effekten att precisionen blir sämre än om ingen övertäckning funnits. Denna effekt är dock mycket svag i ULF/SILC. Övertäckningen omfattar ca 1 procent av urvalet/populationen.

Utöver det finns det personer som är listade i urvalsramen men som inte tillhör målpopulationen. Det kan vara personer som har lämnat landet utan att uppge detta för skattemyndigheten. I serien *Bakgrundsfakta för befolkning och välfärdsstatistik* publicerades 2010 rapporten *Övertäckningen i Registret över totalbefolkningen*, och där gör man följande bedömning över omfattningen av övertäckningen RTB 2005:

”1997 uppskattades övertäckningen till 25 000 – 50 000 utomnordiska medborgare äldre än 20 år. Registerspåret 1998 skattar övertäckningen baserad på samma avgränsning till knappt 20 000. Under 2000-talet ökar registerspårets övertäckning med cirka 33 procent, det är rimligt att anta att om man 2005 gjorde om studien från 1997 så skulle man också få en ökning i skattningen av övertäckningens storlek.

Beroende på antaganden beträffande dödstal skulle man skatta övertäckningen till mellan 38 000 och 47 000 personer med utländskt medborgarskap. Om man räknar dödstalen för födda utrikes skulle övertäckningen vara i storleksordningen 57 000 till 74 000 utrikes födda. Gör man andra antaganden om förhållandet mellan dödstalen för utrikes födda och de som är födda i Sverige kommer man att få andra nivåer.”

Rapporten i sin helhet återfinns på följande länk:

http://www.scb.se/statistik/publikationer/BE9999_2009A01_BR_BE96BR1005.pdf

2.2.3 Mätning

Uppgifter till ULF/SILC samlas in av intervjuare vid SCB genom datorstödda telefonintervjuer (CATI, Computer-Assisted Telephone Interviewing) enligt ett framtaget frågeformulär. Frågeformuläret finns tillgängligt i SCBDOK 2014.

Intervjuaren kan missuppfatta instruktioner eller intervjupersonens svar, vilket bidrar till det systematiska felet. Intervjuarens personlighet och uppträdande kan även påverka svaren, speciellt på "subjektiva" frågor, t.ex. attitydfrågor. SCB:s utbildning för intervjuare är just inriktad på att förebygga mätfel. Trots utbildningsinsatserna kan det inte uteslutas att mätfel uppstår som beror på intervjuarna. Det är dock inte känt hur stort detta fel är eftersom inga studier gjorts ännu.

Minnesfel

Uppgiftslämnarfel kan vara minnesfel vilket innebär att den som intervjuas omedvetet förvränger svaret, eller att han eller hon helt enkelt inte kan besvara frågan. De flesta av ULF/SILC-frågorna handlar om nuläget, där minnesfel inte spelar någon större roll som felkälla. Svaren på frågor av typen ”Hur ofta under de senaste 12 månaderna?” bör däremot tolkas med försiktighet.

Attitydfrågor och avståndsfrågor

En felkälla kan vara att intervjupersonen under intervjun söker framställa sig i så god dager som möjligt. Man är då angelägen att ge "socialt acceptabla" svar

alternativt svar som man tror intervjuaren själv skulle instämma i. ULF/SILC innehåller endast ett fåtal attitydfrågor som skulle kunna medföra denna risk. Däremot ingår en del frågor om vanor och beteenden där inverkan av denna felkälla inte kan uteslutas.

Speciell försiktighet bör dock iakttas vid tolkningen av svar på attitydfrågor, avståndsfrågor och frågor om hur ofta man gjort något, t.ex. motionerat eller träffat släkt och vänner. Den här typen av frågor utgör endast en mindre del av de som finns redovisade för ULF/SILC 2014.

Ev. fel vid intervjukodning

Ytterligare en felkälla kan vara användandet av intervjukodning ("Field coding"), dvs. när uppgiftslämnaren får en fråga som denne formulerar ett (öppet) svar på, som sedan intervjuaren ska tolka och till sist koda in i ett fast svarsalternativ. Intervjukodning lägger samtidigt ett stort ansvar på intervjuarna och det finns en risk för mätfel. Intervjukodning kan dock fungera relativt bra även i en telefonintervju, men det förutsätter att svarsalternativen är varandra uteslutande och att det finns en tolkning av frågan som faktiskt är rätt och en som är fel. Det råder en medvetenhet om ev. problem med intervjukodning och något som numera beaktas i samband med genomförande av kognitiva tester alternativt skrivbordstester av frågorna.

Indirekta intervjuer

Med indirekt intervju avses att intervjun genomförts med annan person än den som utvalts att delta i undersökningen. Enligt förutsättningarna för undersökningen ska denna person vara en som noga känner till intervjupersonens förhållanden, helst make/maka/sambo, föräldrar, vuxna barn. Även kurator, avdelnings-sköterska vid en vårdanstalt kan komma i fråga. I första hand ska dock intervjun göras med urvalspersonen, dvs. direkt intervju. Vid indirekt intervju hoppas sådana frågor över som man inte tror att en annan person kan svara på i urvalspersonens ställe.

Indirekta intervjuer är aktuella i följande fall:

- Då urvalspersonen är sjuk och inte förväntas tillfriskna under fältarbetsperioden.
- Då urvalspersonen lider av någon långvarig sjukdom som omöjliggör intervju, t.ex. om undersökningspersonen lider av dövhet, senilitet, förståndshandikapp, etc.
- Då undersökningspersonen inte talar svenska, och det ej är möjligt att anlita tolk.
- Då undersökningspersonen inte kan nås före utgången av fältarbetsperioden.

Erfarenheterna tyder på att indirekta intervjuer mycket väl kan användas. Vissa problem kan dock förekomma. Den "indirekta" uppgiftslämnaren kan t.ex. tro sig känna till intervjupersonens arbetsförhållanden men vet i själva verket inte att intervjupersonen bytt arbetsuppgifter och därigenom fått förändrade arbetsförhållanden. Vid indirekt intervju exkluderas frågor som bedömts som olämpliga.

liga att ställa indirekt. Dessutom utgör de indirekta intervjuerna en mycket liten andel (ungefär 2 procent) av det totala antalet intervjuer.

En annan typ av intervju är de intervjuer som görs med utvalda undersökningspersoner med hjälp av en tolk. Från och med 2012 års undersökning används endast professionella tolkar på undersökningen. Andelen intervjuer som görs med tolk motsvarar ungefär 0,4 procent

2.2.4 Svartsbortfall

Svartsbortfall, vanligen förkortat till bortfall, uppstår när värdet på en eller flera undersökningsvariabler i en undersökning inte kan inhämtas. Saknas alla värden för en person är det frågan om *objektsbortfall*; saknas enbart vissa värden, handlar det om *partiellt bortfall*.

Objektsbortfall

För 2014 års undersökning uppgick bortfallet i ULF/SILC till ca 44 procent för gruppen 16 år och äldre. Bortfallet fördelades över kategorierna:

- Ej anträffade 22,2 procent
- Avböjd medverkan/vägran 18,5 procent
- Förhindrad medverkan 3,0 procent

Partiellt bortfall

Till detta kommer ett partiellt bortfall av varierande storlek på de olika frågorna. Nedan ges några exempel:

- Boende: 0,2 procent – 2 procent (i genomsnitt 1 procent)
- Medborgerliga aktiviteter: 0,1 procent – 4 procent (i genomsnitt 0,5 procent)
- Sociala relationer: 0,1 procent – 3 procent (i genomsnitt 0,8 procent)

För undersökningen ULF/SILC utgör det partiella bortfallet ett mindre problem som motsvarar ungefär 0,5-1 procent. Även historiskt har det varit ett mindre problem.

Bortfall inom olika undergrupper

Såväl det totala bortfallet som bortfallsorsaken varierar mellan olika undergrupper. Till exempel skiljer sig bortfallsandelen mellan olika åldersgrupper. Individer som är ogifta har bortfallsorsaken "ej anträffad" i större utsträckning än gifta/sammanboende. I åldersgruppen 25-44 år är bortfallet högre än i övriga åldersgrupper medan de som är i åldern 65-84 år deltar i större utsträckning i undersökningen. Även bland utrikes födda är bortfallet relativt högt. De utrikes födda har haft högre bortfall än de inrikes födda alltsedan 1999 (första året där uppgifter finns som möjliggör en uppdelning).

Bortfallsfel

Bortfallsfel i skattningen uppstår om undersökningsvariabelns värden skiljer sig mellan de som har svarat och de som inte har svarat. Bedömningar av bortfallsfels storlek är i allmänhet mycket svåra att göra.

Ett bortfallsfel kan exempelvis innebära att vissa parametrar överskattas. Om en förhållandevis stor andel av de som är i åldern 65 år och äldre deltar i undersökningen, och man kan anta att exempelvis boendestandarden är hög i denna grupp, riskerar man att få ett högre värde för hela befolkningen vad gäller boendestandard. En viss snedvridning av resultaten blir därmed följderna om olika åldersgrupper inte är likvärdigt representerade.

Hjälpvariabler och kalibrering

För att reducera bortfallets eventuella snedvridande effekter används en uppsättning hjälpvariabler i estimationen. Dessa variabler kännetecknas av att de har ett starkt samband med de centrala undersökningsvariabler som mäts i ULF/SILC och/eller med bortfallsfördelningen. Hjälpvariablerna hämtas från *Registret över totalbefolkningen* (RTB), *Utbildningsregistret* (UREG) och *Inkomst- och taxeringsregistret* (IoT). Hjälpvariablerna används sedan i estimationen för att kalibrera (justera) skattningarna mot de kända registertotalerna för samma variabler. De hjälpvariabler som ingår är: kön*ålder, region, födelseland (Sverige eller ej), utbildningsnivå, inkomst och civilstånd samt telefonnummer känt eller ej.

Kalibrering innebär att personer tillhörande de grupper som är överrepresenterade bland de som inte deltar i undersökningen (t.ex. utrikes födda och personer i åldern 25-44 år), ges en större vikt vid skattningen. Kalibrering kan lite förenklat förklaras som att man först undersöker hur bortfallet fördelas mellan olika grupper, t ex vanliga redovisningsgrupper. Sedan tar man reda på hur stor andel av populationen som grupperna representerar och låter de svarande i respektive grupp representera den andelen i skattningarna. Det innebär att en grupp med stort bortfall ändå kommer att representeras i samma utsträckning som de utgör av populationen. Tanken är därmed att minska effekten av att vissa grupper är underrepresenterade i underlaget för parameterskattningarna.

Antalet hjälpvariabler har varierat de senaste åren. Genom att ta hänsyn till ett antal bakgrundsfaktorer hos de individer som svarar i undersökningen, går det att minska den negativa effekten av att ett antal redovisningsgrupper är underrepresenterade i undersökningen.

Användningen av hjälpvariabler kan minska men inte helt ta bort effekten av skevheter. Varje person som inte deltar i undersökningen har nämligen i någon utsträckning unika egenskaper som inte kan ersättas med en hjälpvariabel. Andelen som inte deltar i undersökningen är t.ex. större bland utrikes födda jämfört med bland de som är födda i Sverige samtidigt som levnadsförhållandena för dessa två grupper kan skilja sig åt relativt mycket vilket exempelvis gäller för ett par indikatorer inom komponenten boende. Kalibreringen syftar till att korrigera detta.

2.2.5 Bearbetning

Bearbetningsfel kan uppstå om instruktionerna för dataregistrering, granskning och kodning leder till missuppfattningar. Bearbetningsfel kan även förekomma

vid framtagning av tabeller. Genom kontroller med efterföljande korrigerings elimineras de flesta bearbetningsfelen. SCB arbetar kontinuerligt för att minimera riskerna för negativ inverkan på statistikens tillförlitlighet på grund av fel som beror på den ”mänskliga faktorn”, både förebyggande och genom snabba åtgärder när sådana fel upptäcks. Några mindre studier av kodningens kvalitet (kodning av socioekonomisk grupp, sjukdomar) tyder på att endast smärre fel förekommer. Vid tabellframställningar har fel uppstått men endast i undantagsfall. Felen kan bestå i att de program som används för att ta fram statistiken har innehållit felaktig programkod eller att det har uppstått felaktigheter vid själva inläggningen av värden i tabellerna.

Under de senaste åren har gränsen för antalet intervjuer vid redovisningen av en viss skattning höjts från 50 till 100. Anledningen till att gränsen har höjts har att göra med ambitionen att minska risken för röjande av personliga uppgifter men också för att förbättra kvalitén i skattningarna. En högre minimigräns för antalet intervjuer vid redovisningen medför kortare konfidensintervall.

Från och med undersökningen 2012 sker kontrollkodning inom ULF/SILC. Syftet med kontrollkodningen är att undersöka ifall de kodade svaren från uppgiftslämnarna verkar rimliga. Syftet är även att korrigera felaktigt satt koder. Kontrollkodningen minskar således risken för fel i statistiken till följd av att orimliga svar hanteras innan dessa riskerar att påverka skattningarna.

2.2.6 Modellantaganden

Inga andra modellantaganden än den metodik som redovisats ovan görs för ULF/SILC-undersökningen.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Felmarginal (läs konfidensintervall) finns beräknade för de andelsskattningar som redovisas i *Statistikdatabasen* (SSD) och i tabeller och rapporter. Dessa osäkerhetstal omfattar felmarginalen för slumpmässiga urvalsfel. Ju mer detaljerade uppgifter som redovisas desto osäkrare blir uppgifterna. Vid redovisning av de olika indikatorerna varierar felmarginalen oftast mellan 0–10 procentenheter. I regel är felmarginalerna större för de mindre redovisningsgrupperna vilket gäller för exempelvis inrikes födda med två utrikes födda föräldrar som utgör en av de mindre grupperna med avseende på antalet intervjuer.

Osäkerhetstal för övriga felkällor har inte beräknats.

B.3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningarna genomförs löpande under ett kalenderår och publicering sker vid två tillfällen under varje år. Den ena publiceringen avser en nationell

redovisning av levnadsförhållanden medan den andra publiceringen avser indikatorer som är gemensamma med andra EU- länder.

3.2 Framställningstid

Framställningstiden är cirka 5 månader för undersökningsår 2014, dvs. den första publiceringen av resultat från ULF/SILC sker cirka 5 månader efter avslutad uppgiftsinsamling.

3.3 Punktlighet

Publicering skedde i enlighet med gällande tidsplan.

B.4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Undersökningen genomfördes med väsentligen samma definitioner och datainsamlingsmetod (besöksintervju) under perioden 1975-2005. Möjligheterna till jämförelser över denna tidsperiod är därför mycket goda. Blanketten var då anpassad till besöksintervju med svarskort (som intervjupersonen fick läsa) för frågor med komplicerade svarsalternativ. Telefonintervjuer gjordes dock även tidigare på undersökningen, 2005 genomfördes t.ex. ca 26 procent av intervjuerna via telefon.

Under år 2006 genomfördes cirka hälften av intervjuerna genom besök och cirka hälften enbart genom telefonintervjuer. Det ordinarie ULF-urvalet i åldersgruppen 16-84 år om ca 7 300 personer delades slumpmässigt i två delar. För den första halvan användes besök som huvudsaklig metod för datainsamling, medan telefon (Computer Assisted Telephone Interviewing, CATI) användes för den andra halvan. Inför telefonintervjuerna gjordes vissa anpassningar av formuläret och datorstödda intervjuer användes. De analyser som gjorts på materialet visar inga trender i någondera riktningen, dvs. ingen av metoderna ger skattningar som konsekvent ligger över eller under den andra.

Metodbytet till delvis telefonintervjuer 2006 och fr.o.m. 2007 i full skala, innebar ändå att jämförbarheten försämrats för ett antal indikatorer även om det i regel inte är metodbytet i sig som ligger bakom detta utan snarare ändringar av frågeformuleringar och definitioner. Resultaten påverkas av metodbytet genom att intervjusituationen förändrats och även till följd av att frågorna ändrats med avseende på konstruktion och definition. Telefonintervjuerna antas inte heller ge samma möjlighet att reda ut eventuella missförstånd som fallet är vid besöksintervju, vilket i sin tur kan ge upphov till skillnader i resultat mellan olika år orsakade av olika metodval. Utöver metodbytet har också formuleringar och definitioner bland vissa frågor ändrats vilket också försämrar möjligheten att jämföra resultaten över tid. Ungefär en fjärdedel av indikatorerna går att jämföra över tid ända fram till och med år 2012 medan man för de övriga indikatorer bör vara försiktigare vid en tidsseriestudie.

I undersökningen ULF/SILC finns också ett antal frågor som inte ändrats i

nämnvärd utsträckning med anledning av att flera användare vill kunna jämföra resultat över en lång tidsperiod. I samband med att frågeformuleringar och/eller svarsalternativ justeras kan ett tidsseriebrott uppstå. Å andra sidan riskerar man att få problem med validitet om en frågeformulering inte fångar in det man vill mäta. Med andra ord är det viktigt att anpassa frågeformuläret så att uppgiftslämnarna uppfattar en fråga på det sätt som det är tänkt. Om en fråga tolkas på ett annat sätt idag jämfört med tidigare riskerar man att få in svar som inte är tillförlitliga och som inte heller är möjliga att jämföra med svarsdata från tidigare år.

En fråga som kan tjäna som exempel är frågan om motionsvanor varje vecka. Numera poängterar intervjuaren att även promenader på minst 30 minuter räknas som motion. Tidigare år fanns en stor risk för systematiska underskattningar av motionen bland individer då promenader inte räknades upp bland exemplen på motionsvanor i intervjuarinstruktionerna (även om intervjuaren ibland kunde lyfta fram promenader som exempel på motion) trots att man anser att promenader ska likställas med löpning, aerobics etc. i detta avseende.

I rapporten *Förändringar i Undersökningarna av levnadsförhållandena 2006–2008* i serien *Bakgrundsfakta för befolknings- och välfärdsstatistik, 2010:4*, finns detaljerad information kring övergången från besöksintervjuer till telefonintervjuer och vilka följder det fick för jämförbarheten över tid. Rapporten finns på SCB:s webbplats under följande länk:

http://www.scb.se/Pages/PublishingCalendarViewInfo_259923.aspx?PublObjId=12340

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Uppgifter från ULF/SILC-intervjun används för att bilda olika redovisningsgrupper. Detta möjliggör jämförelser mellan grupper med exempelvis svensk/utländsk bakgrund, ensamstående/sammanboende med eller utan barn som bor i olika kommuntyper. Möjligheten att kunna jämföra levnadsförhållanden för exempelvis inrikes- och utrikesfödda försämras dock till viss del till följd av att borfallet är relativt högt bland utrikesfödda. I regel kan emellertid resultaten jämföras mellan grupper.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

ULF/SILC utgör i många avseenden en unik datakälla. Många andra undersökningar utnyttjar ofta ULF/SILC-frågor för att kunna använda ULF/SILC som referensmaterial. Inkomstdelen i ULF/SILC är så långt det är möjligt begreppsmässigt samordnad med Undersökningen av hushållens ekonomi (HEK).

Undersökningarna av barns levnadsförhållanden (Barn-ULF) bygger delvis på uppgifter från ULF/SILC och går att använda tillsammans med ULF/SILC-undersökningen.

B.5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Resultat från undersökningarna publiceras årligen genom pressmeddelanden, tabeller, diagram, rapporter och i statistikdatabasen. Planerad publicering redovisas i publiceringskalendern för officiell statistik. Samtliga spridningsformer nås via SCB:s webbplats, www.scb.se/ulf.

Statistikdatabasen och ULF/SILC:s webbsidor innehåller ett omfattande resultat- och tabellmaterial från ULF/SILC, www.scb.se/ulf.

Publicerade rapporter finns fritt tillgängliga i pdf-format via SCB:s webbplats. Rapporterna innehåller i regel tabeller och diagram samt såväl teknisk som kommenterande text.

5.2 Presentation

Ett antal välfärdsindikatorer, nuläge och utveckling 1980-2014, efter ett stort antal redovisningsgrupper, finns i *Statistikdatabasen* (SSD) och/eller i Excel-tabeller på SCB:s webbplats, www.scb.se/ulf. Rapporterna innehåller i regel tabeller och diagram samt såväl teknisk som kommenterande text.

5.3 Dokumentation

Framställningen av statistikregistret och statistiken beskrivs i *Dokumentation av statistiken* (SCBDOK). Statistikens kvalitet beskrivs i innevarande dokument, *Beskrivning av statistiken* (BaS). Detaljerad information om mikrodata finns beskrivet i *Dokumentation av mikrodata* (MetaPlus). Samtliga dokumentationer finns på SCB:s webbplats, www.scb.se/ulf. Där finns även frågeformulären publicerade.

5.4 Tillgång till primärmaterial

SCB utför på uppdragsbasis specialbearbetningar av ULF/SILC (samtliga årgångar). Forskare och utredare kan efter särskild prövning få tillgång till avidentifierade mikrodata. Numera sker utlämnandet via det s.k. MONA-systemet (Microdata Online Access) som innebär att tillgång till datamaterialet ges via en uppkoppling mot SCB:s särskilda internetdomän för datautlämnande.

För tillgång till mikrodata från EU-SILC-delarna i ULF/SILC krävs en ansökan till Eurostat. Mer information om hur en ansökan går till finns på Eurostats webbplats http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/eu_silc

5.5 Upplysningstjänster

Nedanstående personer kan lämna närmare upplysningar om undersökningen för följande områden:

Förfrågningar

”ULFSILC-brevlådan”

E-post: ulfsilc@scb.se

Chef, Enheten för social välfärdsstatistik

Magnus Sjöström
Telefon: 08-5069 6681
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Boende

Philip Andö
Telefon: 08-5069 4423
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Databeredning

Tommy Lindkvist
Telefon: 08-5069 4726
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Ekonomi, EU-SILC

Thomas Helgeson
Telefon: 08-5069 4434
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Alvaro Miranda
Telefon: 08-5069 4656
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Malin Franzon
Telefon: 08-5069 4862
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Philip Andö
Telefon: 08-5069 4423
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Fritid, sociala relationer, familj

Göran Nordström
Telefon: 08-5069 5015
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Hälsa och omsorg, utbildning

Anna Hagman
Telefon: 08-5069 4819
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

Medborgerliga aktiviteter, hälsa och omsorg

Charlotte Samuelsson
Telefon: 08-5069 4817
E-post: fornamn.efternamn@scb.se

STATISTISKA CENTRALBYRÅN
Befolkning och välfärd
Social välfärd
Philip Andö

BESKRIVNING AV STATISTIKEN
2015-05-26

LE0101
22(22)

Sys­sel­­sättnin­g och arbetsmiljö, medborgerliga aktiviteter, trygghet

Anne Danielsen Rackner

Telefon: 08-5069 4266

E-post: fornamn.mellannamnefternamn@scb.se